

Štev. II. in 12. v Ljubljani dan 1. junija 1871.

Leto II.

Izhaja
vsaki mesec na
2 polah in velja
v Ljubljani
za celo leto
4 gld.,

PRAVNIK

slovenski.

po pošti pa
4 gld. 20 kr.;
za vse dijake
in narodne
učitelje samo
2 gld. 20 kr.

List za pravosodje, upravo in državoslovje.

Budnim pravica.

Vigilantibus jura.

Izdavatelj in vrednik **dr. J. R. Razlag**, odvetnik.

Odvetništvo.

(Konec.)

„Pravnik poljski“ piše v omenjenem sestavku na dalje:
Še le pred 10 leti smo začeli truditi se z izobraževanjem
teh, in zdaj, kadar imamo roke popolnoma proste, se prepi-
ramo o nekih načelih ali pa razpravljamo tek visoke politike,
med tem ko je naša dežela na vse kraje revna in naša
združba razbita

K temu preobraženju množine našega ljudstva zamorejo
danas med drugimi z vestnim izpolnovanjem svojih dolžnosti
odvetniki kamenček doprinesiti, in ako to delajo stanovitno,
bodo se zaslužne storili za obči blagor naroda.

Tem enake dolžnosti imajo tudi bilježniki (notarji) v
zadevah, v katerih se kmetje do njih obrnejo“.

Tako piše dr. Kanski in slovenskim odvetnikom poda-
jamo ta sostavek v premišljevanje, ker so pri nas razmere
vsaj nekoliko gališkim podobne. Omeniti še je treba, da so
poljski odvetniki pred 10 leti vsi začeli poljski jezik rabiti
in ako ravno so oblastnije prvi čas vse v nemškem jeziku
reševale, je sedaj vendar tam narodni jezik edino vladajoči,
kakor to zahteva zdrava pamet in napredujoči duh 19. veka.

Ravno tako so v vseh drugih deželah domači jeziki v rabi in sicer na Českem česki, na Hrvatskem in Srbskem hrvatsko-srbski, na Magyarskem magyarski, na Rumunskem rumunski in na Nemškem se ve da le edino nemški, kar tudi drugače biti ne more, ker je neobhodno potreba, tedaj *conditio sine qua non* dobrega pravosodja in koristne uprave raba domačih jezikov, ako so ti že za taka opravila zadostno razviti. Tudi na Slovenskem se bliža čas, v katerem vsi drugi sorodni ali vsaj sosedni izobraženi narodi že so, da se bode v obilni meri v javnem življenji rabil slovenski jezik, kateri hrani v sebi samem čudotvorni razvoj, nepričakovano točnost in milino izrazov in skladnost zloga in za predboritelje tiste pri drugih narodih že pretekle začetne dobe je stan domačih učenih odvetnikov v prvi vrsti poklican, da se pravosodje spet postavi na tisto posvečeno naravi primerno stališče, iz katerega njegovi izvršitelji sred penečih valov razburkanih strasti stojé kakor trdne skale pravico delé na levo in na desno.

Tudi domača dobro vrejena uprava naj ne ve za nobeno pristranost, vtemeljena naj bode samo na pravičnost brez obzira na razločke stanu, premoženja, narodnosti i. t. d. Gladimo torej pot tisti blaženi dobi in pričakujmo od stanovitnega delovanja dober sad, ako ravno še popolnoma le našim potomcem dozori.

V Evropi je skoro pri vseh večih narodih pravosodje, ako ravno je obleklo tu in tam nekatere narodne haljine, vendar večidel postavljeno na starodavni, pa močen temelj rimskega prava in ta prikazen bode, če ne vedno, vsaj še nekoliko stoletij ostala, ker je rimsko pravo pri Rimljanih le začeto, vendar vsled dotike z Romani, Grki, Slaveni in Germani tako rekoč obče blago vseh postalo; ono ima v sebi tudi vse pogoje blagodejnega razvoja in se prav dobro prileže tudi narodnim posebnostim. Pri Slavenih se je to naj jasniše pokazalo in če v misel vzememo srbsko, česko, poljsko in v novejšem času tudi rusko pravoslovje in pravne na-

zore sploh, se bomo lahko prepričali, da je po Upravi posejano seme padlo zares na redovita tla. Vsi narodi pa morajo prešinjati biti po misli, da je treba svoje nadejpolne sinove izrežati po njih poklicu in po potrebostih dobe za več stanov skladno in premišljeno, sicer je treba druge poklicati za nekatera opravila, ktera večkrat naj globlje segajo v narodni mozeg in ko se narod pozneje zaveda take potrebnosti, si le z umno zrejo mladine v več desetletjih pomagati more.

Razun razvitega jezika in dobro osnovanih malih, srednjih in višjih učilišč, iz katerih izhajajo vsi potrebni opravniki vsakega naroda, je za izdatnišo rabo domačega jezika v javnem življenju potrebna tudi splošniša omika naroda in budna pravna zavest, vsled ktere narod sam presojuje svoje pravne zadeve in opravila vsake vrste. V ustavnih državah je torej dolžnost ljudskega zastopa skrbeti za izobraževalne sredstva na vse strani, narod pa mora z dušno vdeležbo pripomagati, da se dobri nameni njegovih zastopnikov tudi dejansko izvedejo, da po preteku nekoliko desetletij postane izobražen, delaven, trezen, buden, časten, svoboden in da se sme tekmiti v vsakem obziru z naj bolj izobraženimi sosednimi narodi.

Pri nas so nekteri odvetniki in sodniki slovenskemu jeziku že častno mesto priborili v javnem življenju in slovensko govornišvo se že od leta 1862 z dobrim vspehom poskuša pri končnih in porotnih obravnavah v Ljubljani, Celji in Gradci; ako se to isto ne godi v drugih slovenskih mestih z zbornimi sodnijami, moramo javno izrekati, da tega niso toliko sodniki krivi, kakor malomarni člani tistega stanú, kterege imenuje naslov tega preobširnega sostavka. Upajmo, da bode tudi v tem obziru bolje in da bode rosa vseobčnega napredka oživila tudi — odvetništvo na Slovenskem.

Hudodelstvo težke telesne poškodbe.

(Spisal dr. V. Leitmaier.)

(Dalje.)

VI. O poskušenem težkem poškodovanji.

Splošne določbe, ki se tičejo poskusa, najdemo v osmem členu k. p., kateri se tako-le glasi: „K hudodelstvu ni potreba, da se delo zares izpelje. Že poskus hudega dejanja je hudodelstvo, da se je le hudobnež lotil kakega dejanja, ktero k pravemu doprinesenju pelje; hudodelstvo pa se samo zavolj nezmožnosti, ali ker je tuj zadržek vmes prišel, ali iz naključbe ni dognalo.

Zatorej je treba vselej, kadar postava posebnih izjem ne zavkazuje, vsaktero za kako hudodelstvo sploh dano odločbo obračati tudi na poskušeno hudodelstvo, in poskus hudega dela, držaje se §. 47 črk. a s tisto kaznijo pokoriti, ki je izrečena za dognano hudodelstvo“.

Iz teh določeb izvira, da ni vsaki poskus kakega kaznjivega dejanja kazni vreden, ampak da se morajo združiti tri svojstva ali lastnosti, ako se hoče poskus hudodelstva komu pripisovati ko hudodelstvo in sicer:

a) hudi naklep, kajti po prvem členu k. p. ni hudodelstva brez hudobnega naklepa in tudi v gori omenjenem členu 8 se govori o hudobneži ali hudovoljnem.

Iz tega je razvidno, da pri pregreških in prestopkih, ki se zgodé samo iz nepazljivosti ali nemarnosti (ex culpa), poskusa ni. Ravno tako poskus postavno ni mogoč pri unih hudodelstvih, pri katerih hudi naklep ne sme biti obrnjen na zlo, ki mora iz dejanja nastopiti, da se doprinese hudodelstvo;

b) kako dejanje, ktero k pravemu doprinesenju pelje, to je dejanje, ktero je z namenjenim hudodelstvom v kaki objektivni, vzročni zvezi.

Tedaj pripravna dejanja, t. j. dejanja, s kterimi se še le k izpeljavi hudodelstva vstrežejoče ali potrebno orodje

pripravlja, ali priložnost zasleduje, praviloma niso poskus namenjenega hudodelstva, ker zveza med dejanjem in hudodelstvom še ni taka, da bi moralo zlo, ki je s hudodelstvom združeno, iz dejanja nastopiti, ko bi ne bil tuj zadržek vmes prišel. Vzemimo, Jaka gre s puško proti Jernejevi hiši z namenom, da bi Jerneja vstrelil. Na poti ga sreča žandar ter ga seboj vzame, ker nima orožnega lista in ker se mu nevaren zdi. Jaka se ni zakrivil hudodelstva poskušenege umora, da si ravno je imel hudi naklep, Jerneja vstreliti in če se je ravno s tem namenom s puško oborožen na pot podal, kajti zveza med dejanjem (namreč med hodom) in zlim (namreč Jernejevo smrtjo) ni bila objektivna, vzročna, namreč taka, da bi mogel Jernej vstreljen biti, ko bi ne bil tuj zadržek (žandar) vmes prišel. Ko bi pa bil Jaka že s puško meril na Jerneja in v tem trenutku, v katerem hoče sprožiti, ga je žandar ali kdo drugi za roko prijel, bi se pač moglo reči, da je dejanje, katerega se je hudobnež lotil, pripravno bilo k pravemu doprinešenju in da se hudodelstvo le zavoljo tujega zadržka, ki je vmes prišel, ni dognalo, da je tedaj hudodelstvo umora poskušeno bilo.

Ravno tako se ne more govoriti o poskusu, kadar ni predmeta za hudodelstvo, n. p. ako kdo streli na mrtvega, če ravno z namenom ga usmrtiti, ali ako kdo svojo reč vkrasti poskuša itd.

Tudi takrat ne more biti poskusa, kadar ni bilo izvoljeno ali rabljeno sredstvo nikakor ne pripravno za izpeljavo hudodelstva n. p. ako kdo drugemu hoče zavdati in mu na mesto strupa sladkor ali kaj druga neškodljivega ponudi.

c) vzrok, da se hudodelstvo ni dognalo, ne sme biti storilčeva volja, ali z drugimi besedami: ta vzrok mora biti v okolščinah, ki so neodvisne od storilčeve volje. Ako je tedaj storilec, bodi si, ker ga je grevalo, ali ker se je zbal, ali ker je kdo vmes prišel, še takrat od izpeljanja svojega namena odstopil, kadar mu je še mogoče bilo hudodelstvo doprinesti, se ne more reči, da je poskus kaznjiven v smislu osmega člena k. p.

Ako te splošne določbe obrnemo na hudodelstvo težke telesne poškodbe, mora nam jasno biti, da je poskus tega hudodelstva le v onih slučajih mogoč, v katerih ima storilec hudi naklep, svojega nasprotnika težko raniti t. j. mu kak v členu 152 omenjenih hudih nasledkov napraviti, tedaj v primerljiveh člena 155 črk. a, kajti k poskusu takega hudodelstva je treba, kakor smo gori razlagali, da je zlo, ki je s hudodelstvom združeno, tudi namenjeno.

Po takem pri hudodelstvu težke telesne poškodbe po §. 152 poskus ni mogoč. V tem primerljivi namreč je hudi naklep, kateri v tem členu omenjenih nasledkov napraviti, izklenjen, kajti storilec nima drugega namena, kakor le sovražni namen. Ako pa nima namena, koga težko (§. 152) raniti, tudi težke poškodbe ne more poskusiti.

Tudi iz tega se vidi, kako važna je razdelitva hudega naklepa pri predmetnem hudodelstvu v sploh sovražni namen in v namen koga težko poškodovati in kako vtemeljena je ta razdelitev v postavi.

Postava namreč v členu 155 črk. a izrekoma pripoznava poskus hudodelstva z besedami „če je tudi le pri poskusu ostalo“ in kaznuje ta poskus s težko in poostreno ječo od enega do petih let, doprinešeno hudodelstvo člena 152 pa po §. 154 le z ječo od šestih mesecev do enega leta, kar se le s tem razjasnovati more, da je ta višje kazni vreden, kateri ima hujši namen, da tedaj postava v členu 152 drugi namen v smislu ima, kakor §. 155 črk. a k. p.

Ravno tako se tudi druga gori omenjena pravilna načela dajo obračati na predmetno hudodelstvo, n. p. da ta se ne zakrivi hudodelstva poškkušene težke poškodbe, kdor v namenu, Jaketa težko poškodovati, velik kamen skoz okno v Jaketovo posteljo vrže, ako Jaketa ni doma, kajti v tem slučaju ni predmeta itd.

Sem tudi spada, kar smo gori pod III. omenili od unega slučaja, v katerem kdo v namenu, koga poškodovati, drugega zadene, v katerem se namreč, ako je imel hudi naklep,

po §. 155 črk. a zakrivi zastran unega, proti kateremu je šel namen, poskušene težke poškodbe, zastran po naključbi zadetega pa, ako je bila poškodba težka, prestopka po §. 335 kaz. postave. (Dalje sledi.)

iz narodnega gospodarstva.

Zamemba veljave za veljavo.

Predej začnemo razpravljati preimenitne za narodno blagostanje reči, kakor so hranilnice in založnice, t. j. podporne posojilnice v povzdigo kmetijstva, obrtnije in trgovine, da postane narod trezen, delaven in varčen, naj nam bode dovoljeno ponatisniti nekoliko odlomkov iz „Slovenskega Gospodarja“ od leta 1868, kateri zaslužujejo več razširjenost po Slovenskem in premišljevanje tistih, ktere zanimajo narodno-gospodarska načela.

V omenjenem listu je pisal naš umen in globoko misleč rojak tako-le:

„Porazmišljevali smo v prvem delu narodnega gospodarstva pravila, po katerih bi si imeli s svojim delom in trudom življenju potrebnih in vgodnih stvari nastvarjati; pa to še ne zadostuje. N. p. neki kmetovalec bi mogel po zboljšanem in dodanem delu si na leto 200 vaganov žita in 200 veder vina pridelati; vendar za svojo porabo potrebuje le 100 vaganov žita in 50 veder vina, a kar mu ostane bi za nikakoršno veljavo ne mogel pospraviti, bilo bi mu za nič: pomnoženo in poboljšano delo bilo bi mu brez pomnožene koristi; ne nudilo bi ga zato nič druga k delu, nego naj bližnja sila in potreba. Pa brž ko zamore to, česar si je več nadelal, teh 100 vaganov žita in 150 veder vina veljavno pospraviti in za druge stvari, katerih si sam načiniti ne more, zameniti, se mu dodano in zboljšano delo dodano naplača in ga k večji marljivosti nudi, ker donaša mu to večo srečo, več vgodnosti življenja. Iz tega lahko previdimo kolike znamenitosti je

človeštvu zamenjivanje; jasno nam lahko bode, da premoženje, napredek, industrija, sreča ktere dežele je po naj bolj v razmeri z pripravami za dobro zamenjivanje. Noben narod, nobena dežela, ki nima dobrih cest, kanalov, plovnihi rek in morskih lok, bogateti, premožiti, napredovati ne more.

Poglejmo, da upravičimo, kar smo omenili, očitne dokaze; Angleška, Holandija, Belgija, Francozka in Nemška so naj bolj z dobrimi železnicami, cestami, kanali preprežene, k temu da imajo mnogo plovnihi rek in dobrih morskih lok: industrija in napredek sta v teh deželah naj večja; a vse nasprotno zopet se nam kaže v vzhodni Evropi: po nekoliko pokrajinah ogrske krone, a po naj bolj vse one dežele, ki so še več ali manj pod turško vlado kakor Bolgarija, Bosna, Hercegovina, Srbija, Podonavske kneževine, veliki del Rosije itd. Železnice kakor vsi drugi poti, po kterih se zamenjivanje različnega blaga polehčuje, so vsaki deželi velike koristi; le ljudje slabih pojmov in kratkega mišljenja morejo tožiti in obžalovati par oštirjev, nekoliko konjarjev in vozarjev, da bojda ti ljudje po tem, ko se je železnica nastrojila, svoj dober kruh zgubijo. Ti res svoje koristi ne opazijo, da po boljših potih ložej svoje pridelke pospravijo, in kterih jim pomanjkuje, od drugot dobijo. Pa vendar ne smemo pozabiti, da železnice industriji le onda koristijo, kadar so v resnici se po potrebi nastrojile, pa ne tako, da so glavno le vojništvu namenjene, da eno trdnjavo z drugo zvežejo itd.

Razmišljevati nam je zdaj pravila, po kterih se zamenjivanje ravnati ima. Kakor smo že omenili, nikdo si ne more vsega sam načiniti, temoč vsakdo se le z enim posebnim poslovanjem z dobrim vspehom pečati more; pa pri tem, ko si človek eno posebno stvar načini, potrebuje sto različnih drugih, tedaj vse druge si ima po zamenjivanji priskrbeti: zamenjivanje je zato za našo srečo tolike potrebe, kakor izdelovanje izdelkov samih. Pa brez zamenjivanja bi bilo tudi le malo izdelovanja; pri tem, da se vsakdo le z enim pojedinim poslovanjem peča, mu je to tudi mnogo bolj plodno

in na večji dobiček: zamore si tem več drugih mu potrebnih stvari zameniti.

Kakoršna razmera je med posameznimi ljudmi, ravno takšna, je tudi med narodi in deželami: noben narod, nobena dežela si ne more vsega, kar bi bilo življenju potrebno in vgodno, doma izdelovati, sreča bi bila, če si le s polovico zadostovati more. Vendar lahko je, da ima posebno dobro zalogo enega ali dveh izdelkov za občo potrebo: Eto tedaj naj večje koristi vsakemu posameznemu človeku kakor celemu narodu ali deželi, da teh izdelkov, ktere naj lažje in naj boljše izdelovati ve in more, kar naj bolj obilno izpravlja in si drugih s temi po zamenjivanji priskrbi.

Iz tega, kar smo ravno omenili, nam je zopet lahko jasno, da, kakor ima biti svobodno izdelovanje, tako ima biti tudi zamenjivanje ali trgovina s katerim koli blagom in s katerim koli narodom ali deželo. Kadar nam morejo druge dežele kakošen izdelek ali blago bolje in po nižji ceni vvažati, kakor si ga doma pridelujemo, naj jim to bode svobodno. Velika je napaka in krivica, kadar se tujemu blagu zato taka vvožna plača nalaga, da domači fabrikanti morejo domačim ljudem svoje slabše blago tem dražje prodavati. To ni za nobeno dobro domači industriji, temveč na škodo, ker ni ji nobene nuje za natecanje v zvedenosti in izurjenosti z drugimi narodi. Vsega tega gotovo oni ne pomislijo, ki se s tem velike domoljube pokazovati menijo, zagovarjaje in braneč domačo nedosledno industrijo, nedopuščaje vvažanje tujega blaga ako ne za preveliko vvožno ceno. Kteri izdelek vendar se doma po zvedenosti, izurjenosti tako dobro in po takšni ceni izdelovati ne more, kakor ga lahko od drugot dobivamo, s tem se kar ne pečajmo, poprimajmo se tem bolj onega, kar sami lažje, obilneje in boljše izdelujemo kakor tujci, ter vvažajmo to drugim deželam, kar nam ima tudi enaka svoboda biti. To koristi industriji in celemu občinstvu, ki tako boljših izdelkov za boljšo ceno dobiva. Narodna meja zamenjivanju je tam, ko stvari od drugih ne dobivamo po

nižji ceni, kakor jih sami načiniti moremo. Ker je zamenjivanje tolikega pomena, vidimo tedaj lahko kolike potrebe so nam ljudje, ki ga opravljajo, t. j. trgovci. Trgovce imamo razločevati na velike trgovce, štacunarje in kramarje. Veliki trgovci kupujejo in prodavajo blago doma ali na tujem le po velikih merah: dovažaje velike mere blaga in to porazprodavaje štacunarjem, kateri bi si posamezno nikakor ne mogli, ako ne za mnogo večjo ceno manjših mer dobivati. Štacunarji porazprodavajo zopet blago, kterega so v večih merah od velikih trgovcev nakupili malim kramarjem in občinstvu za porabo. Trгоvec bi ne mogel velikega kosa sukna načeti za par laktov, za funt olja soda odpreti, za funt kave celega žaklja odvezati; a kdo potrebuje le za eno suknjo sukna, bi ga zato ne mogel 50 ali 100 laktov kupiti itd.: tukaj so zato velike potrebe in koristi štacunarji in kramarji.

Glavna skrb trgovčeva je, da blago kar mogoče po nizki ceni prodavati more: ker cenejše ko ga prodava, več kupcev ima. Zato ima veliki trgovec ali trgovec „par excellence“ izvažati blago, kterega po naj nižji ceni izvažati more in pospravljati ga tamo, kder ga naj ložej na dobiček pospravi, a nakupiti drugega, kder ga naj ložej po dobri mu ceni dobi in po tem doma naj bolje porazproda. Isto tako ve štacunar in kramar, da boljše ko je njegovo blago in po nižji ceni ko ga prodava, bolj se mu kupei množijo in toliko večje mu je zamenjivanje.

To nam kaže, da je skrb in briga trgovčeva kakor celega občinstva ena in ista. Veliki trgovec ne more inace obogateti, kakor da pošilja na tuje, kar je doma po naj nižji ceni lahko dobiti, kar se naj manj doma rabi, in dovažati domu, kar je doma naj dražje, kar se naj bolj potrebuje. Štacunar se ne vbogati, če ne kupi blaga kar mogoče po nizki ceni, da ga po tem kolikor more tudi po nizki ceni prodava: ako pa hoče dražje od svojih sosedov, nikdo k njemu kupovat ne pride. Vidimo iz tega, da kadar trgovci pošteno poslujejo, obogatijo in opremonjijo se le na ta način, da ce-

lemu društvu, v katerem živi, in, resnično dobroto in veliko korist delajo.

Na pameti pa nam ima vedno biti, da kadar koli kaj zamenjujemo, delo zamenjujemo; kar se mora brez dela pripravljati, se tudi brez dela, brez odškodovalne veljave odaja; kar se načini z delom enega leta, se ne zamenja z drugim, ki velja samo polletnega truda. Zato da v obče rečemo: kadar en izdelek ali stvar več velja kakor druga, to zato, ker se je z večim ali bolj umnim delom pripravila. Pri tem imamo še na založeno delo pomisliti; delo pa se more založiti v kakšne mašine ali naprave in druge priprave, ki delo, kakor smo že omenili, bolj plodno delajo. Zato n. p. ko si je kdo dal načiniti kakšen mlin ali žago, treba mu je po tem z mlenjem si dati naplačati v pravi razmeri delo, s katerim so se te naprave načinile, ali kateri krojač si mašino za šivanje kupi, in ako ga 50 gld. ali 100 gld. stoji, založil je v njo dela za 50 gl. ali 100 gld., katero se mu po tem z drugim bolj plodnim delom naplačati ima. Zato so mašine, vsakoršni nepremakljiv ali stalen kapital, železnice, kanali itd. založeno delo.

Pogosto se vendar more opaziti, da je zamenjivna veljava katerih izdelkov večja ali manjša od dela; to more se dogoditi, kadar je teh izdelkov bolj ali manj potreba, večje ali manjše zahtevanje za nje ali kadar se je kakšna dobra mašina iznašla, na kratko, kadar ni izpravljanje z zahtevanjem v pravi razmeri. To vendar naj nikogar preveč ne moti, ker takšne razmere le kratko trajati morejo, brž se poravnajo in medsobne zastanke poplačajo tako, da obvelja obče pravilo: kadar se naj zamenjuje, se zamenjuje delo za delo.

Zamenjivalec ali trgovec ne vdeluje izdelku ali blagu nobene nove veljave; pa množi delo in hrani čas izdelovalcu in porabitelju, t. j. temu, ki stvari načinja in onemu, ki jih po tem rabi. Trgovec, štacumar in kramar ne prenareja ne nožev, ne sukna, ne platna, temoč prodava blago, kakšnega od fabrikantov dobiva, pa vendar s tem mnogo ob-

činstvu koristi. Ko bi n. p. kmet, ki kose potrebuje, imel potovati s svojim žitom k kovaču, ki kose dela, da ga tam za potrebno mu orodje zamenj, bi ga ta kosa gotovo 10krat več stala, kakor pa zdaj. Ravno takšna razmera bi bila, ko bi vsakdo, ki kaj potrebuje, kar si sam načiniti ne more, imel iti drugod svoj izdelek za druge potrebke izmenit. Zato trgovec, da si sam blagu nove veljave ne vdeljuje, vendar s tem občinstvu veliko službo in korist dela, da stroške, s kterimi se stvari dobivajo in razpošiljajo, mnogo pomanjšuje; njegovo poslovanje je zato toliko in v časih še več vredno, kakor onih, ki blago izdeljujejo.

Lehko je iz tega posneti, da bolje ko so zamene, boljše trgovcu in občinstvu. Na večji dobiček je trgovcu, ker z enim in istim kapitalom v danem času več zamen opraviti more, in s tem mu večji letni donesek: pa ko mu blago urno od rok teče, mu tudi ložej naplačo znižava in tako je boljše občinstvu, ker ga za boljši kup dobiva. Zato je tedaj, kakor vidimo, v vgodnih in dobrih časih brižna trgovina, zamenjivanje se opravlja brižno ter na boljši dobiček trgovcu in občinstvu.

Imamo vendar omeniti tri okolnosti, po kterih se gosto ali redko zamenjivanje, brižna ali slaba trgovina ravna. Prvič je zvedenost ali inteligencija naroda. Vsakdo bi rad imel različnih stvari, s kterimi si življenje vgodno in srečno pripravljamo, samo da je pozna in ve kako si jih pridobiti. Narod se tedaj naj prej ima učiti poznavati stvari, ktere so mu za vgodno in srečno življenje potrebne, in naj boljše načine, po kterih si jih naj ložej priskrbovati more. Zato so nam časniki, potovanje po tujih deželah in vsako sredstvo, po katerem se pozvedenje pridobiva, velike koristi: s tem se nam budijo želje si svoje stanje enako z drugimi boljevati, kar nas k večji brižnosti in marljivosti nudi.

Ni nam vendar zadosti želeti in vedeti zamenjivati, treba nam je imeti stvari, da jih zamenjujemo t. j., drugič treba je plodne industrije. Da še kdo naj bolj želi žakelj

moke ali funt soli, ne more ga inace dobiti, ako ne da štacunarju kaj druga veljavnega v zameno. Jako bogat clovek napravi na leto mnogo vec zamen kakor vbogi delavec, ki dela za dobro plačo vec, kakor kteri se le slabo plačuje; kmetovalec si mnogo vec potrebnih in vgodnih mu stvari omisli, t. j. zamen načini, kadar mu je dobra letina, nego kadar slaba. A v obče, bogata dežela ima vec zamen doma in drugot nego vboga, ktera napreduje vec, nego ktera zaostaja, ter ena in ista dežela vec v dobi dobre, nego včasih slabe industrije. Tretji pogoj je moralni karakter. Ljudje ne zamenjajo vsegdar ob enem veljave za veljavo, blaga za blago; dostikrat en ali drugi čaka na povratek, kterega ima za zameno svojega blaga dobiti, t. j. da svoje izpravke ali kapital na dobro zaupanje ali kredit. Veci del zamenjivanja ali trgovine teče po zaupanji ali kreditu: a kakšen je kredit, takšno je zamenjivanje. Lehko se nagne tukaj ta nepoštenju; kder pa so ljudje nepošteni, goljufujejo drug drugega v kolikoči in kakoči blaga, kterega medsobno zamenjujejo. Kder pa se tako godi, se zamenjivanje vedno pomanjšuje; gotovo nikdo, če si le inace pomagati more, z goljufi opravkov imeti neče. Zato so postave, ki goljufe silijo pošteno ravnati; kadar so te po vsem pravične in se dobro zvršujejo, je vec obilnega zamenjivanja, nego kadar so nepravilne, sebične, enostranske, ter se le slabo in nepošteno rabijo. Tako se tedaj ravna po narodnem moralnem karakteru dobre postave, dobro njihovo izvrševanje, dobro izpravljanje in zamenjivanje blaga.

V ravno takšnih razmerah je naše zamenjivanje s tujci: če ravnamo ž njimi pošteno in prijazno, dohajali bodo rajši z našimi svoje izdelke zamenjivat, nego drugot, kder se tako dobro ne sprejemajo. Na ta način mogoče nam bode ložej si vsega pridobivati, česar potrebujemo; naša industrija in dober moralen karakter donašal nam bode dober sad in naplačo. Sebično, izlačivno, enostransko ravnanje in politika se sama ubija, sama sebe naškoduje, tako pri celih narodih kakor pri vsakem pojedinem cloveku.

(Konec sledi.)

Posilne delavnice.

Kaj je posilna delavnica bo še marsikteremu neznano, in vendar ima Kranjska dežela svojo že več let, in druge dežele so spoznavše korist te ustanove, n. pr. Štajerska, si tudi napravile svoje lastne posilne delavnice.

Postava za Kranjsko dne 15. julija 1870 dež. zakonik štev. 24 odločuje, kdo se sme oddati v posilno delavnico in po kateri poti.

Namen te ustanove je pa zanikrne in lene ali pa sicer ljudem nevarne in škodljive za delo pa zmožne ljudi privaditi k delu, zmernosti, pokorščini, bogaboječnosti tako, da bi si zamogli tudi v prostosti pošteno kruh služiti. Odločeno je, da se sme človek v ta namen od 6 mesecev do 2 let, in ako bi tudi v tem času ne pokazal, da misli postati pošten in delaven človek, sme se pripreti tudi 3 leta.

Navadna opravila v delavnici so pa tkavska, črevljarska, krojaška in mizarska dela. Kdor je za take dela nezmožen ali pa že prestar, da bi se jih privadil, mora pa prestiti, prejo viti, delati škatlice za žveplenke in druga lahka opravila. Mladi ljudje se pa morajo učiti kterege teh rokodelstev, imajo tudi vsaki dan šolo, kjer se uče krščanski nauk, brati, pisati in računati. Trikrat na teden se vsi drugi podučujejo v krščanskem nauku, vsaki dan so pri sv. maši, v nedeljo in praznikih pri pridigi, in ob sobotah in nedeljah popoldne pri večernicah.

Da so posilne delavnice človeški družbi zelo koristne, je gotovo; kajti ljudje, ki so zarad razuzdanega, pohujšljivega življenja, zarad lenobe ali hudodelstev posameznim ljudem in celim občinam v veliko nadlego in škodo, in se pasejo le od žuljev poštenih in delavnih ljudi, smejo se dati v delavnico in tako odtegniti daljšemu morebiti še hujšemu ravnanju in to z blagim namenom, da se poboljšani vrnejo zopet nazaj.

Tožba sosebno kmečkega stanu na deželi in samotah je splošna zoper nadležne, silne berače, rokovnače in cigane, ki

so pri zdravih udih iz gole lenobe vsem huda šiba in katerih se kmet boji kot ognja, pa se jih ne more ubraniti ne z lepa ne z grda; ravno tako se nahajajo ljudje, ki nimajo nič in ne delajo nič, živé pa dobro, od katerih se tedaj gotovo ve, da se živé le s tujo lastnino. Vsi taki ljudje so posebno zreli za posilne delalnice. Tedaj notri ž njimi! Županstva naj to priskrbé in pri okrajnem glavarstvu za to se oglasijo. Gotovo bi bilo po tem mnogo škode odvrnjene in občina, ki spravi take ljudi v varnost, bi imela še zmiraj dobiček, ako bi tudi iz lastnega žepa za njih oskrbovanje v posilni delalnici kaj plačevala.

Da stroški, ki za vzdrževanje posilnih delalnic narašajo, niso zavrženi denar, ampak da so obrnjeni v očitvidni prid sploh, kaže že to, da so tudi sosedne dežele in sicer z velikimi stroški si napravile enake delavnice, dasiravno jim je bilo mogoče svoje obče škodljive osebe poslati v posilne delavnice drugih dežel. Tako ima štajerska dežela sedaj v Ljubljanski delalnici zmiraj svojih 70 možkih prisiljencev in plačuje od vsakega po 42 kr. na dan, ki bodo odleteli, ko bo štajerska posilna delavnica gotova.

Mogoče, da bi kdo mislil, da posilna delavnica deželi ne more mnogo stroškov napraviti, ker prisiljenci delajo in si tedaj živéž sami prislužijo. Ali tukaj je treba naj prej v ozir vzeti to, da se ljudje k delu silijo, in v delu vadijo, ktereга morebiti še svoje žive dni v rokah niso imeli, da so nekteri med njimi, ki več dni na mesec zarad prestopkov sedé v posamnem zaporu, da jih mnogo zbolí, da se za dela, ki se izdeljujejo v posilnih delalnicah, veliko manj plačuje kot drugej in sicer zato, da se delo ložeje dobi, ker je treba skrbeti, da ga nikdar ne primankuje.

Tako se plačuje v Ljubljanski posilni delalnici:

od funta preje po	4 —	14 kr. (za predenje)
za vijanje od funta	$\frac{1}{2}$ —	2 "
„ tkanje platna od vatla	2 —	9 "
„ „ cvilha „ „	2 —	8 "

za tkanje prtov od vatla . . .	5 — 11 kr.
„ belenje od vatla . . .	1 — 3 „
od novih moških črevljev . . .	80 kr. — 1 gl.
„ manjših	40 — 60 kr.
„ poddela po velikosti . . .	30 — 56 „
„ ženskih čížem	35 — 40 „
„ otročjih čížem	14 — 30 „
„ podplatov	6 — 40 „
„ suknje	80 kr. — 3 gl.
„ kratke, kmečke suknje . . .	50 „ — 1 „
„ hlač ali prsluka	35 — 44 kr.
„ manjših sukenj	20 kr. — 1 gl.
„ „ hlač ali prsluka . . .	12 — 30 kr.
„ srajc po velikosti	10 — 30 „
„ spodnjih hlač	10 — 14 „
zaslužek mizarjev se računi na dan po 35 — 50 kr.	

Ker pa mnogo stroškov dela vzdrževanje poslopij in inventarja, oskrbnništvo, zdravništvo, duhovska opravila, nadzorstvo, hrana, obleka, kurjava, svečava in druge reči, ki so pri takih ustanovah neobhodno potrebno, zatoraj bodo posilne delalnice pri domačih prisiljencih zmiraj zaklade od dežele potrebovale.

T.

Je li silobran za varstvo telesne celote postavno dopuščen?

C. k. okrožna sodnija v H. je z razsodbo od 11. oktobra 1870, št. 5622 Marka L. hudodelstva težke telesne poškodbe po §§. 152 in 155 črk. a kaz. post. krivega spoznala in ga na 10mesečno težko ječo obsodila, zastran odškodovanja pa je poškodovanega Janeza L. na civilno pravno pot zavrnila.

Vsled priziva državnega pravdnštva in poškodovanega je c. kr. deželna nadsodnija v Pragi z razsodbo od 9. januarja 1871, št. 45702 kazen na 15 mesecev zvišala ter Marku L. vrh tega naložila, povrniti stroške za zdravljenje in zamujeni zaslužek in tudi plačati za prestane bolečine. Obtoženčevega

zagovora, da se je le pravičnega silobrana poslužil, prva in druga sodnija niste dali veljati, ker se pravični silobran le takrat jemati zamore, ako je bramba zoper krivičen napad na življenje, svobodo ali premoženje namerjena bila, nikoli pa pri napadih, pri katerih se je bati le telesnega poškodovanja, kakor v pričujočem primerljeji.

Obtoženčev deloma redni, deloma izvanredni priziv je c. kr. najvišja sodnija vslišala ter razsodbo obeh spodnjih sodnij spremenivši z razsodbo od 8. marca 1871, št. 2551 Marka L. hudodelstva težke telesne poškodbe nekrivega, ali prestopka zoper varnost življenja zavoljo prestopa pravičnega silobrana v smislu §. 2 črk. g in 335 kaz. post. krivega spoznala. Razlogi: Po spisih je dokazano, da je Janez L. tri različne krati in sicer nazadnje v družbi z Antonom in Petrom M. Marka L. napadel in z njim hudo ravnal in da ga je ta še le pri tretjem napadu z nožem na roki težko ranil vedé, da bi ga vsi trije gotovo obvladali in pretepli, ker so Janez L. in oba M. mnogo močnejši bili. Pri teh celó resničnih okoliščinah torej ni dvombe, da se je Marko L. Janezu L. v sili branil.

Celo krivo je mnenje, da je silobran le za brambo življenja v najožjem pomenu, svobode in lastnine, ne pa za brambo telesne celote postavno dopuščen in da bi se silobran le zoper umor, ne pa zoper hudo telesno ravnanje rabiti smel.

Telesna celota sliši k varnosti življenja. Celó iz takega hudega telesnega ravnanja, ki se manj nevarno zdi, lahko pride uboj, kakor mnogo slučajev kaže in ne da se tedaj misliti vzrok, zakaj bi postava, ki silobran za brambo lastnine dovoljuje, tega za brambo telesne celote ne hotela pripuščati. Iz okoljščin, da je Marko L. pred napadi Janeza L. in obeh M. za peč pobegnil rekoč, da bo se z nožem branil, ako bode se ga kateri lotil, in da še je le takrat, ko ga je Janez L. vkljub temu pretenju prijel, svoj nož rabil, se nedvomljivo razvidi, da je le s tem namenom proti Janezu L. dregnil, da bi se daljemu hudemu ravnanju ubranil. S tem

pa je hudobni naklep, ki je k vsakemu hudodelstvu potreben, po §§. 1. in 2. kaz. post. odvzet in more se ugovarjati, da bi Marko L. daljemu hudemu ravnanju lahko ubežal.

Iz preiskave se vidi, da so Janez L. in oba M. nalašč s tem namenom v krčmo Marjete T. prišli, da bi Marka L. „zdelali“ in misliti je torej, da bi se brž ko ne, ako bi ta bežal, za njim spustili.

Tudi ko bi se vzelo, da je Marku L. bilo mogoče nasprotnikom ubežati, bi silobrana to vendar ne izklepalo, ker se ne more misliti, da je Marko L. v svoji takratni razdraženosti, bojazni in deloma pijanosti tako priliko prevideti mogel in da je navlašč rajši Janeza L. težko poškodoval, kakor da bi se s pobegom nevarnosti utegnil. Ravno tako se mu pravica do silobrana ne more jemati zaradi tega, ker je šel, ko se je že prej z njim grdo ravnalo, v krčmo Marjete T. in s tem priliko zopetnemu napadu dal, ker še njegovih nasprotnikov takrat tam ni bilo in on ni mogel vedeti, da ga bodo tje prišli iskat in pretepat.

Iz teh razlogov se tedaj v tem slučaju mora jemati pravičen silobran in se obdolženec po §. 1 in 2 črk. g kaz. post. hudodelstva težke telesne poškodbe za nekrivega spoznati.

Praša še se samo, ali je Marko L. meje pravičnega silobrana prestopil; ko je Janeza L. z nožem dregnil, je bil v ozkem zatičji med pečjo in sklednikom. Tukaj bi se bil tudi brez tako nevarnega rabljenja noža braniti mogel; vrh tega so tudi kuhinske vrata blizu bila in on bi tedaj lahko poskušal do njih priti in se zakleniti. Poškodba, katero je akoravno le v brambji, z nožem napravil, je bila celo izvan razmere k temu, kar je on trpel ali trpeti v nevarnosti bil.

Vsled te krivnje je po §. 1325 o. d. z. obtoženec tedaj dolžen, poškodovanega odškodovati. Sicer pa se poškodovanemu po §. 1304 o. d. z. le polovica unih zneskov, ktere je nadsodnija odločila, prisoditi more, ker si je s svojim krivičnim napadanjem poškodbe deloma sam kriv.

Zasebnemu tožniku se ima povračilo stroškov kazenskega ravnanja samo takrat naložiti, ako je zatožba brez vse podlage ali ako se ravnanje ustavi na zahtevanje zasebnega tožnika.

Emilija M., Henrik P., Matija E. in Anton R. so vložili dne 13. aprila 1870 zoper Nežo B. zavoľjo razžalitve poštenja tožbo, od ktere pa so zadnji trije še pred končno obravnavo zopet odstopili.

C. kr. okrajna sodnija v K. je z rabsodbo od 5. septembra 1870, št. 449 Nežo B. prestopka zoper varnost poštenja v smislu §. 488 in 493 odst. 2. kaz. post. po postavi od 15. nov. 1867, št. 132 d. z. za nekrivo spoznala ter tožnico Emilijo M. obsodila, da plača stroške kazenske pravde, namreč 12 gl. svedočbine. Gledé drugih stroškov, ktere je obtožnica zahtevala, se je dalje spoznalo, da ji ima Emilija M. odmerjeni znesek 181 gld. 54 kr. sama, znesek 29 gld. 16 kr. pa nerazdelno z Henrikom P. in Antonom R., in znesek 48 gld. 90 kr. nerazdelno z ravno imenovanimi tožnikoma in z Matijem E. plačati. —

Vsled priziva vseh štireh tožencev je c. kr. moravsko-sleska deželna nadsodnija dne 2. nov. 1870, št. 14451 to rabsodbo sicer potrdila, ali gledé stroškov izrekla, da se vsi tožniki od plačila stroškov kazenske pravde po §. 342 r. k. p. odvezujejo.

C. kr. najvišja sodnija je z rabsodbo od 18. januarja 1871, št. 292 vsled priziva Neže B. nadsodnijino rabsodbo na podlagi sledečih razlogov potrdila:

Po §. 342 reda kaz. p. se ima privatnim tožnikom povračilo stroškov le takrat naložiti, ako se obtoženec gledé unega dejanja, zarad kterega se je tožilo, za celo nekrivega spozna ali ako se je ravna na zahtevanje zasebnega tožnika ustavila. Da se tedaj privatnemu tožniku plačilo stroškov naložiti more, postava zahteva, da je tožba brez vsega vzroka bila. To pa pri tožbi Emilije M. ni, ker je v dotičnem Alojziju G. namenjenem dopisu, kteri se je 2. marca

1870 na pošto oddal, po izreku obeh nižjih sodnij zares razžalitev časti privatnih tožnikov zapopadena.

Akoravno se Neža B. razžalitve poštenja ni za krivo spoznala, se vendar ne more trditi, da je Emilija M. brez vsega vzroka tožila in postava od 15. nov. 1867 se le na obtoženca ozira, brez da bi stanje privatnega tožnika, kakor ga §. 342 r. k. p. določuje, v čem slabeje postalo.

Privatni tožniki Henrik P., Matija E. in Anton R. so od tožbe že ob takem času odstopili, ko še se kazenska ravnanja niti ni vršila in torej se jim stroški pozneje ravnave tudi po §. 342 r. k. p. ne morejo naložiti.

Vstanovitev škode pri gozdnih tatvinah.

Po naši kazenski postavi je kakovost čina ali dejanja pri tistih vrstah kazenskih dejanj, ki segajo v tujo lastnino in s katerimi se drugemu dela škoda na premoženji, odvisna od znamenitosti ali visočine škode, — tako da je dejanje takrat, kadar storjena ali namenjena škoda presega po postavi odločeni znesek, hudodelstvo, — drugače pa ostane le prestopok. Tako je pri tatvini, goljufiji ali prekanu, nezvestobi in pri hudobnem poškodovanju tujega premoženja. — Treba je toraj, da sodnik pri takih kaznivih dejanjih posebno vestno in natančno postopa, da izve pravo dejansko škodo, ki jo poškodovanec trpi, in to toliko bolj takrat, kadar je dejanje na meji hudodelstva ali samo prestopka, ali pa kadar se storilec ceditvi škode upira.

Posebno pri gozdnih tatvinah, ki se pri nas pogostoma nahajajo, je slišati obdolženca mnogokrat ugovarjati, da ukradeni les ni bil toliko vreden, da je cenitev previsoka itd. Pri teh tatvinah se poškodovani lastnik, kadar gre za napovedbo škode navadno drži (in to se posebno nahaja pri grajščinskih posestnikih) gozdnega cenika (tarifa), ki je bil vsled ces. pat. od 3. decembra 1852 drž. zak. št. 250 po političnih oblastnijah izdelan, in skušnja uči, da tudi naše sod-

nije svoje dotične razsodbe oziroma na §. 270, 2 kaz. postop. stavijo na ravno tisto podlago. —

Ali dozdeva se nam, da se vstanovitev škode na omenjeni način ne zлага popolnoma z naredbami kaz. zak. in dotično kaz. postopnika, — in da je toraj, kadar se obdolženec vstanovitvi škode na podlagi gozdnega cenika upira, neobhodno potreba, da se veličina škode pozve drugače, in sicer po ukazu §. 127, in dotično 76 kaz. postop., to je namreč po zapriseženi in samostalni izpovedbi poškodovanca samega, ne gledé na gozdni cenik, — ali pa po izvedencih.

Škoda, ki jo poškodovani po tatvini trpi, je po glasu §. 173 k. zak. to, kar je bila vkradena reč vredna, ali z drugimi besedami kar bi bil lastnik po navadni ceni v denarjih mogel za njo dobiti; ker je pa cena pri vsaki stvari spremenljiva, se tudi spreminja vrednost njena in toraj tudi veličina škode, ki iz tatvine za lastnika izhaja, — tako da je ravno tisto tatvinsko dejanje lahko danas prestop, jutri pa hudodelstvo, če je med tem cena vkradene stvari poskočila. — Ako pa poškodovanec pri vstanovitvi škode vzame za podlago goli gozdni tarif, ki bi se sicer po §. 76 gorej omenjenega ces. pat. imel pri vsakej znameniti spremembi lesne cene prenarediti, pa je menda sploh po celi deželi od prvega sestavka ostal vedno tisti, dasiravno je cena lesa med tem časom že Bog vé kolikokrat znamenito poskočila in zopet padla, — se lahko primeri, da sodnik opiraje se na izreko poškodovanca po §. 270, 2 kaz. post. napačno in torej oziroma na dejanske razmere krivično sodi, naj si bo na korist ali na škodo storilcu (tatu), in dotično postavi in poškodovancu. Zatorej bi imel sodnik vselej poškodovanca ne gledé na gozdni cenik pod prisego izprašati, koliko je vkradeni les bil na rastečem drevesu vreden, in pri cenitvi je, se vé da gledati na letinski čas, na lego sveta, na oddaljenost od cest, težavnost izpeljave itd. in skušnja, ki je tudi pri meni nazoči sostavek izprožila, bo kmalu pokazala, kako različna bo škoda na taki način vstanovljena od tiste,

ki bi se bila po gozdnem tarifu preračunila. Ako bi pa poškodovanec sam ne vedel, določno preceniti svoje prave, dejanske škode, ali če bi sodnik mislil, da se mu na njegovo izreko ni zanašati, daje postava v §. 76 kaz. postop. drugo sredstvo na roko, namreč da zasliši izvedence ali izpraša druge ljudi, katerim je bila kakovost in vrednost reči znana.

H.

O deležnosti pri tatvini. (§§. 185 i 464 k. zak.)

Ako *A* vkradeno reč za denar proda in nekaj tega denarja *B-ju* izroči, — ali ako *A* denar vkrade in s tem denarjem kako reč kupi in jo *B-ju* podari, in ob enem zadnjemu razodene, kako je v prvem primerljeji denar, v drugem pa podarjeno reč pridobil, — *B* ne postane deležnik tatvine po §. 185 ali 464 kaz. zak., in se tudi po kaki drugi postavi kazniti ne smé.

Tako razsodbo je storila okrožna sodnija Celjska 28. novembra 1863, št. 13569, in tako je tudi sodila naj novejši čas vrhovna sodnija na Dunaji, opiraje razsodbo svojo na to, da je po §. 185 k. zak. k dejanskemu činu deležnosti pri tatvini potrebno, da je kdo vkradeno reč s a m o (individuejno) v last prejel (ali jo poskril), kar se pa v gorej povedanih primerljajih baje ni zgodilo, ker *B* ni od *A-ta* vkradene reči same prejel, temoč le to, za kar si je tat *A* vkradeno reč zamenil ali prodal. —

Po mojem mnenji se gornje razsodbe pač morda vjemajo z gluho besedo, ne pa tudi z duhom in namenom kaz. postave. — §. 6 kaz. zak. namreč pravi, da tisti, ki še-le po storjenem hudobnem dejanji storilcu gre na roko, ali od hudodelstva dobiček in korist potegne, pač ne postane kriv ravno tistega, temoč posebnéga hudodelstva, — in od takih posebnih kaznivih dejanj ali hudodelstev govori postava v §§. 109, 112, 116, 120, 185, 196 in 464 kaz. zak., ter jih imenuje deležnost dotičnega hudobnega dejanja. — Vsaki teh postavnih člankov stoji toraj v notranji dušni zvezi z

§. 6 kaz. zak. ter se ima njih težnja in namen presoditi po splošnem pravnem načelu ali vodilu, ki ga vstanovlja §. 6. ker je v gorej povedanih primerljajih *B*, čeravno ni vkradenega blaga samega od tatú *A* prejel, vendar posredno od storjene in mu razodete tatvine dobiček potegnil, je po mojem mnenji tudi on zapadel kazni in sicer postal deležnik tatvine, ravno tako, kakor bi se *B* tega hudodelstva imel kriviti, če bi bil *A* srebrnih tolarjev vkradel in jih za bankovce zamenjal, in *B* le papirnati denar od storilca prejel. — Če bi se postava drugače tolmačila in obračala, mislim da bi se prišlo v bistveno nasprotje, samo z nraavnimi (etičnimi) načeli prirodnega prava, ter s pravnimi čutili vsakega, komur je mar za pravico in red, — temoč tudi s praktičnim namenom postave same, kajti po tem bi bilo tistemu, ki si hoče v sporazumu s storilcem od tatvine (ali ropa) dobiček prikloniti, prav lahko s tem postavi priti v okom, da bi tat vkradeno (ali siloma vzeto) blago prodal in denar s pajdašem svojim delil, i. t. d. in po takem bi hudobnež, ki se je brez dvombe zagrešil proti §. 6 kaz. zak., vendar le ostal čisto brez kazni, ker se v takih primerljajih tudi §. 476 ali 477 kaz. zak. rabiti ne more.

II.

Razlastitev zemljišč po pravilniku železniških dovoljenj za napeljavo vode železnici potrebne je pripustljiva.

Društvu državne železnice so politične oblastnije vseh stopinj napeljavo vode od društvenega studenca v *S.* do osrednjega kolodvora v *B.* pod tem pogojem dovolile, da si gledé tujih zemljišč, po katerih cevi položiti misli, dopuščenje dotičnih lastnikov pridobi. Po načrtu bi se imele cevi v okrožji županije *S.* pod potom, ki k tamošnjemu pašniku drži, na dalje po cirkveni ulici in po glavni cesti napeljati, drugače pa se ne nobenega tujega zemljišča dotikati. Glavna cesta je državna in naprava napeljave po njej se je društvu že končno-veljavno dovolila.

Na dalje bi se cevi tudi imele napeljati po podstenji (trottoir) kraj hiš pri veliki cesti stoječih, ki pa je lastnina županije. Železniško društvo se je toraj obrnilo do županije S., naj bi mu dovolila polaganje cevi pod omenjenim podstenjem, pa brez uspeha. Dne 6. maja 1870 je bilo pri okrajnem glavarstvu samem poravnavanje med zastopniki železniškega društva in županije S., pri katerem so županijski zastopniki dali na zapisnik, da se raba županijskih potov za polaganje cevi tudi za odškodovanje ne dovoli. Županijski odbor je to neki za tega voljo sklenil, ker se že naprej vidi, da bi naprava sisalk bližnjim vrtnim posestnikom iz njihovih studencev vodo odtegovala in bi oni po takem pri vrtnarstvu škodo trpeli.

Vsled tega je železniško društvo pri namestništvu prosilo za razlastilno razsodbo v smislu §. 9. črk. c postave o pripušcanji železnic.

Namestnija je prošnjo dovolila, ker se ji je raba omenjenih županijskih potov za napeljavo vode, ta napeljava pa spet za železniško podvzetje neobhodno potrebna zdela. Njena razsodba se je glasila, „naj se za vodno napeljavo potrebne služne pravice, namreč, da se naprava te napeljave oziroma polaganje cevi na omenjenih županijskih zemljiščih trpi, po razlastilni poti odkažejo“. Zraven tega se je vendar železniškemu društvu naložilo, da ima napeljavo vsegdar brez obotavljanja na svoje stroške predrugačiti, ako bi vsled ktere vodne vravnave, naprave kanalov, napeljave za plin ali iz kakega drugega javnega obzira potrebno bilo.

Utok županije S. in vrtnih posestnikov je ministerstvo znotranjih zadev z razsodbo od 25. julija 1870, št. 11010 zavrglo, ker so pogoji, kakor jih §. 9 črk. c. ukaza od 14. septembra 1854 drž. zak. št. 238 zahteva, v pričujočem primerljeji pri namestniški razsodbi dokazani.

Kdor prekorači uživanje sopošesti, zakrivi se motjenja posesti.

Ker je toženec Anton Počekaj izkrčil na dveh mestih zemljišče „pod njivo“, ležeče v Račicah, na katerem je tudi tožitelj Iván Marić Pines drva sekal i goveda paševal, poklical ga je slednji s tožbo pr. 17. februarja 1865, št. 724 pred sodnijo zahtevaje, da mu se v naglem postopanju prepove: motiti ga (tožitelja) v prihodnje v njegovej mirnej posesti i naloži: postaviti reči po mogočnosti v poprejšno stanje.

Z odlokom 17. maja 1865, št. 1694 uslišala je bolzeška sodnija njegovo prošnjo iz naslednjih razlogov:

Gledé na to, da je vsled soglasnih izpovedeb več prikladnih svedokov za gotovo dokazano, da ste obadve prepirajoči se stranki na zemljišči „pod njivo“ drva sekali i goveda paševali;

gledé na to, da je toženec, ker je na dveh krajih vprašavno zemljišče izkrčil i premenil tim načinom v drugo vrst obdelbe, vsakakor motil tožitelja v njegovej mirnej posesti odtegnovši mu namreč s tem dejanjem mogočnost rabiti isto zemljišče kakor do sedaj v celem obsežku za sekanje drv i za paševanje goved;

gledé na to, da stvara v nazočem slučaju motjenje posesti ravno omenjeno izkrčenje, zavoljo česar mora se smatrati za neuvaživo vprašanje, kdaj je namreč začel toženec na imenovanem zemljišči drva seči, pa odpade vsled tega tudi ugovor, da je današnja tožba prekesno vložena bila i to tem više, ker se jasno razvidi iz enakoličnih izpovedeb več sposobnih prič, da je vložil tožitelj svojo tožbo, čim je seznał za toženčevo samovlastno dejanje.

Vsled toženčevega utoka premenila je tržaška presodnija sè spoznanjem 12. oktobra 1865, št. 1865 odlok prvega sodca, ter popolnoma odbila zahtev tožiteljev iz teh le nazorov:

Uvaževaje, da se razvidi iz skupnosti izpovedeb zaslišanih prič, da ste se nahajale obedve pravdni stranki v

dejanskem posedovanji zemljišča „pod njivo“, na katerem ste mirno drva sekli i goveda paševali;

uvaževaje, da se nije nahajal toraj tožitelj v izključljivej posesti omenjenega zemljišča;

uvaževaje, da se vprašavno izkrčenje ne more smatrati za motjenje posesti, nego le za prekoračenje uživanja iste, za katero prekoračenje je tožitelju vedno prosto postopati zoper toženca v rednej pravnej poti, a nikakor pa svobodno poslužiti se posebnega pravnega postopanja zaradi smetene (motjene) posesti.

Z rešenjem 17. aprila 1866, št. 3179 preinačilo je najvišje sodišče spoznanje druge stopinje ter potrdilo odlok prvega soda s pobotanjem sodnijskih troškov naslanjaje se na sledeče razloge:

Premišljevaje, da je za gotovo spoznano po izpovedbah nesumnih svedokov, da se je nahajal tožitelj tudi zadnje vreme v faktičnem posedovanji zemljišča „pod njivo“, na katerem je drva sekal i goveda in ovce paševal;

premišljevaje, da je dokazano na dalje po lastnih povedbah toženčevih, stojećih v soglasji z izpovedbami za-nj preslišanih prič, da je toženec nekoliko svetá upitnega zemljišča z motiko obdelal, toraj v drugo vrst obdelovanja samovlastno premenil, ter s tem očitno i nedvojbeno žalil tožitelja v njegovih pravicah;

premišljevaje, da je tudi toženčev prigovor glede pravednosti vložene tožbe po izpovedbah svedokov stikajoćih se z nalazom (iznajdekom) veščakov (znalcev — izvedenih množ) popolnoma opovržen.

D. T.

Zbore volilcev za volitvene pogovore smejo tudi tisti sklicevati, ki nimajo dejanske volilne pravice.

Ko so bile leta 1869. volitve za deželne zbore razpisane, je grof Š., predsednik katoliško-političnega ljudskega društva v S. povabil volilne može deželnih obćin političnega okraja

S. in volilce velikih posestnikov k volilnemu pogovoru v dvarano omenjenega društva. Deželna vlada v S. je z ukazom od 23. junija 1870 te po grofu Š. sklicane skupščine na podlagi §. 13. postave o pravici združevanja od 15. novembra 1867 prepovedala, ker grof Š. ni volilni mož deželnih občin, niti volilec v razredu velikih posestnikov, in torej nima pravice teh volilcev k volitvenim pogovorom pozivljati; kajti §. 4. omenjene postave od njenih določeb samo skupščine volilcev v namen volilnih pogovorov izvzema.

Zoper to prepoved se je grof Š. neposrednje pri ministerstvu znotrajnih zadev pritožil, katero je dné 29. junija 1870, št. 2919 sledeče razsodilo:

Kar se tiče skupščine volilnih mož deželnih občin, je predmet pritožbe odpadel, ker se je volitev poslancev med tem dovršila. Gledé skupščine volilcev velikega posestva pa je ministerstvo znotrajnih zadev pritožbo grofa Š. uslišalo, ker §. 4. postave od 15. novembra 1867, št. 135 drž. zak. ne razločuje, ali je skupščino volilcev v namen volilnega pogovora sklical kateri volilec ali kdo drug; torej naj oblastnije za ta primerljaj, ako se volilci velikega posestva vsled povabila snidejo, njihovi skupščini ne delajo ovir.

Zastran odškodovanja za posekana drevesa, ktera so občani zasadili in uživali na občinskem zemljišči.

Občina H. je dala šest dreves podreti, ktere so že pred mnogo leti na zemljišči „na lokah“ vsajena bila in ktera je Janez S. iz H. od drugih občanov kupil in že 20 let mirno posedoval in rabil. Ko je na podlagi teh okoljščin Janez S. od občine zahteval znesek 32 gld. 96 kr. s pripadki vred, je občina vgovarjala, da so ta drevesa na pašniku, ki je njena nerazdelna lastnina, zrasla in da ona torej ima pravico, je podirati in to tem več, ker je občina že pred kakimi 15 leti v zboru sklenila, da se imajo drevesa odstraniti, ktera so na unem ograjenem zemljišči vsajena bila.

Po zaslišanji prič je c. kr. okrajna sodnija v Z. toženo občino na platež 42 gl. 96 kr. z sodnijskimi stroški v znesku 11 gl. 70 kr. vred obsodila.

Deželna nadsodnija v T. pa je zaukazala, naj se tožba tožniku vrne, ker ni za sodnijsko ravnavo. Razlogi: Tožnik svoje zahtevanje s tem podpira, da so posamezni občani na dele občinskega pašnika drevesa sadili, pridelke teh dreves jemali in do vseh teh dejanj pravico imeli, katero so kakor tudi nje uživanje stare navade in občinske postave vrejale. Občina je drevesa le vsled občinskega sklepa dala podreti in torej ni segala v tožnikovo lastnino, ampak je le take naredbe izvršila, katere k oskrbovanju občinskih zemljišč spadajo. Razsojevanje takih prepirnih prašanj spada v področje predpostavljjenih upravnih oblastnij.

Vsled naročila c. kr. najvisje sodnije je deželna nadsodnija tudi c. kr. namestnijo v T. za mnenje poprašala, ktera kakor tudi najvišja sodnija se je z nazori deželne nadsodnije popolnoma vjemala. Razlogi: Janez S. je sam priznal, da je dotično zemljišče občinska lastnina in po pričah se je dokazalo, da je občina za vsak posamezen slučaj, ako se je ktera občinska ledina obdelovati začela, občanom nasajanje dreves pod tem pogojem dovolila, da je občina po svoji volji sme dati podreti in da se dotičnim občanom med tem le užitek dreves pusti. Enako je občina tudi zastran zemljišča „na lokah“ sklenila. Iz teh razlogov je torej najvišja sodnija bila mnenja, da se tožnikova pritožba ima zavreči ter spoznati, da sodnijske oblastnije za obravnavanje in razsojevanje te zadeve Janeza S. niso poklicane.

Tudi ministerstvo znotranjih zadev, katero se je po dv. dekr. od 23. junija 1820, št. 1669 za mnenje poprašalo, se je z nazori namestnije in najvišje sodnije vjemalo.

Nekoliko členov iz novega reda za mero in vago v načrtu predloženega državnemu zboru.*)

Člen I.

Postavna mera in utež je na metru osnovana.

Meter je jedinica dolgostne mere; iz metra izhajajo jedinice ploskovni in telesni meri.

Kilogram, enak teži kostkovnega (kubičnega) decimetra prekapane, 4 stopinje stodelnega toplomera gorke vode v brezračnem prostoru, to je, utežna jedinica.

Jedinice mér in uteži se drobé in množé po desetinskem redu.

Člen II.

Prámera je tista steklena palica, ktero ima c. kr. vlada, in o kateri se je našlo, da je, — merjena v osi svojih kroglovitih koncev, — o toplini tajóčega ledu enaka 999-99764 milimetrom právzornega metra (Mètre prototype), hranjenega v francoskem državnem arhivu v Parizu.

Prátež je tisti kilogram iz kaméne strele, kterega ima c. kr. vlada, in o katerem se je našlo, da je v brezračnem prostoru enak 999997-8 miligramom právzornega kilograma (kilogramme prototype), hranjenega v francoskem državnem arhivu v Parizu.

Člen III.

Postavne mere in uteži so te:

A. Dolgostne mere.

Jedinica meter.

Drobitev: decimeter enak $\frac{1}{10}$ metra

centimeter » $\frac{1}{100}$ »

milimeter » $\frac{1}{1000}$ »

Množitev: kilometer enak 1000 m.

mirijameter » 10000 »

Mirijametrú se more tudi reči meterska milja.

B. Ploskóvne mere.

a) Splošne:

Kvadrati dolgostnih mér;

b) posebne:

Mere zemljiškega površja.

Jedinica: ar enak 100 kvadratnim metrom.

Množitev: hektar enak 100 arom.

C. Telesne mere.

a) Splošne:

Kostke dolgostnih mer;

b) posebne:

Posodne mere.

Jedinica: liter enak 1 kostkovnemu decimetru.

Drobitev: deciliter enak $\frac{1}{10}$ litra

centiliter » $\frac{1}{100}$ »

Množitev: hektoliter enak 100 litrom.

D. Uteži.

Jedinica: kilogram.

Drob.: dekagram enak $\frac{1}{100}$ kilogr.

gram » $\frac{1}{1000}$ »

decigram » $\frac{1}{10000}$ »

centigram » $\frac{1}{100000}$ »

miligram » $\frac{1}{1000000}$ »

Množitev: meterski stot (cent) enak 100 kilogramom

bečva (tona) enaka 1000 kilogram.

Dekagramu se more tudi reči novi lot.

*) Ta odlomek novega postavnega načrta se prinaša slovenskim pravnikom in jezikoslovcem v pretres.

Člen IV.

Drva se merijo na kvadratni meter po rezni ploskvi skladalnice brez ozira na to, kako dolga so polena. Po izimku se tu kvadratni meter poloviči doli do svoje osmine.

Člen V. ustanavlja razmerje med novo in staro mero, n. pr. 1 meter enak 0.5272916 Dunajskega seznja, 1 Dunajski sezenj = 1.896484 metru.

Člen VI.

Ko mine 5 let po tistem dnevi, kterega se razglasi ta postava, po tem se bodo v javnem trgovanji edino rabile mere in uteži, kakor so našteje v členu III. — —

Člen IX.

Morski sezenj (Faden) izgubi najpozneje v 5 letih po dnevi razglasene postave avstrijska (poštna) milja najpozneje v 10 letih po tistem dnevi svojo veljavo.

Člen XI.

Po potrjenih posnemkih prámere in práuteži (čl. II.) napravijo se in pravično ohranijo prvotne (pravilne) mere in uteži.

Člen XII.

Da izvéde tehnična dela, ki se tičejo naprave in potrditve posnemkov, prvotnih mer in uteži za meroizkusne uradove in sploh izvrševanja te postave, po tem da se stanoviten red v meri in vagi ohrani, ustanovi se kakor tehničen organ na Dunaji c. kr. prvomerska komisija (Normalaichungscommission), ktera začne svoja dela precej, kadar bode ta red za mere in uteži oznanjen.

Člen XIII.

V javnem trgovanji se sme samo s prav preskušanimi in štempljanimi merami, utežmi in vagami meriti in vagati.

Mere, uteži in dotične priprave preskušujejo in štempljavajo (cimentujejo) javni za to postavljeni meroizkusni uradovi (Aichämter), kterim se dadó prvotne mere in uteži. — —

Člen XVI.

Ukazoma se ustanovi, koliko se bode smelo pri potrjevanji in štempljavanji mer in uteži odstopati od prave vrednosti.

Člen XVII.

Mere in uteži, namenjene, da se z njimi v javnem trgovanji meri in tehta, naj lastniki od časa do časa v rokih, ki jih postavljajo posebni predpisi, dadó v novič potrditi. —

Člen XIX.

Tako imenovana konjska moč, ki služi za jednico dinamične mere v obrtni mehaniki, postavlja se na 75 meterskih kilogramov t. j. 75 kilogramov vzdignjenih v 1 sekundi 1 meter visoko. —

Člen XXI.

Ta postava se ne dotika morske milje, rabljene na pomorski vožnji, ktera je enaka šestdesetini ravníkove stopinje.

Člen XXII.

S posebnimi izvršilnimi ukazi se določi, kako bode c. kr. prvomerska komisija sestavljena in ktero področje bode imela, kako se postavijo metroizkusni uradovi in kako uredbo dobodo, kako se mere in uteži preskušujejo in štempljajo, kako pođobo in sestavo in kaka znamenja bodo imele mere in uteži.

C.

Slovenska pravoslovna predavanja je priporočal zadnji »Pravnik« na sedanjih vseučiliščih v Gradci in na Dunaji po učenih slovenskih strokovnjakih, dokler ne dobimo slovenskega vsaj samo nepopolnega vseučilišča in že 3. maja t. l. je g. dr. Ferdinand Pogačnik, odvetnik na Dunaji, ponudil se za brezplačnega naučitelja in radovedni smo na rešitev dotične vloge do naučnega ministerstva, ktero bomo o svojem času našim čitateljem priobčili.

Za slovensko vseučilišče se celó pravični Nemci zavzemajo, kakor g. dr. Bréstel, bivši c. kr. finančni minister in ker se drugi pri svojih predložbah in poročilih o slovenskih učnih stolicah v Gradci pod pretvezo znanstvenosti že smešne delajo, se s vso pravico pričakuje, da bodo razsvetljeni državniki nasvetovali ustrojitev slovenskega vseučilišča (brez zdravoslovja) v Ljubljani in slovenski narod bode priložnost imel svetu dokazati, da tudi on ve ceniti znanosti, po katerih se bode veselo razcvetela naša ožja in širja domovina. Blagoslavljal se bode modri vladar in dan ustanovljenja primerne hiše boginjam modricam na Slovenskem.

Hudodelstvo dvojnega zakona je bilo predmet obširne preiskave in končne obravnave pred c. k. deželno sodnijo v Ljubljani, ker se je sumilo, da je g. Alfred Meninger vitez Lerchenthal, bivši telesni stražnik pokojnega cesarja Maksimiliana v Mehiki, se tamkej bil oženil z Marijo (Rozarijo) Perez-ovo, vendar pa po povratku v Evropo se tukaj zakonsko zvezal. Prva stopinja ga je omenjenega v naših deželah redkega hudodelstva z razsodbo od 12. decembra 1870, št. 62 krivega spoznala in na 15mesečno težko in poostreno ječo z izgubo plemstva i. t. d. obsodila; na njegovo pritožbo, ktero je zagovornik dr. Razlag obširno razpелjal, pa je c. kr. višja sodnja v Gradci po zagovornikovih razložbah z razsodbo od 23. februarja 1871, št. 2006 zaukazala civilno obravnavo pred zakonsko sodnijo po §. 4. reda kaz. pravde, predenj bi se kazenska preiskava začeti imela in na daljšo pritožbo c. kr. državnega pravduštva je c. kr. najvišja sodnja na Dunaji z razsodbo od 12. aprila t. l., št. 4354 potrdila razsodbo višje sodnje in tako se bode civilna zakonska pravda vršila pred c. kr. okrožno sodnijo v Novem mestu, kjer prebivata zakonska družeta. — Pravosodna avstrijska statistika navaja lani samo en tak primerljaj, po katerem je v Pragi bil dvojno oženjeni mož na dvomesečno ječo obsojen, vendar nam ni znano pod katerimi olajšajočimi okoljščinami.

Gosp. Anton baron Čojz je naročil 10 iztisov tega lista za dijake najvišjih gimnazijskih razredov v Ljubljani in ravno toliko v Novem mestu, kterim je vredništvo dodalo po enako število 1. tečaja 1870 in še po

en iztis za gimnazialni knjižnici. Velikodušni dobrotnik iz imenovane za slovensko domovino mnogozaslužne rodovine pričakuje, da se bodo mladi bralci marljivo pripravljali na težavno delovanje za narodni razvoj in ga tudi v poznih letih stanovitno podpirali z železno voljo in neomahljivo doslednostjo, kar vsaki rodoljub pričakuje od slovenskega naraščaja, v imenu kterega izrekujemo pristrčno zahvalo blagemu podporniku slovenskega napredka.

Odlikovanje. Njegovo veličestvo cesar je podelil g. dr. Andreju Lušin-u, c. kr. predsedniku deželne sodnije v Ljubljani red Leopoldov za njegove mnogoletne zasluge v pravosodji. Ta priložnost nas spominja besed izvrstnega slovenskega pesnika:

»Něk, se trudi v sodni hiši,	Kakor solnce iz višine
Rase krepko, viši, viši,	On zasije, krivo zgine, —
Pravde čist, železen hram.	Kdo je mar?
Vse ga slavi, vsi so vneti,	Ta pravičen korenine
Zvezda se na prsih sveti,	Je slovenski oratar.
Cesar clo ga čisla sam.	

Koseski.

Imenovanja: G. Žiga Conrad baron Eybesfeld, dose-dajni c. kr. deželni predsednik vojvodine kranjske je imenovan za c. kr. namestnika gornjeavstrijskega v Linci in g. Dragotin Wurzbach žl. Tannenberg, dosedajni deželni glavar v Ljubljani za c. kr. deželnega predsednika tukaj. — G. Jakob Majer, c. kr. deželno-sodnijski svetovalec v pokoji je sprejet med odvetnike v Celji.

Nemila smrt je nenadoma pokosila dne 26. maja t. l. mladega bo-ritelja na trnovem polji slovenskega časnika g. **Antona Tomšič-a**, vrednika »Slovenskega Naroda« v Mariboru, kteri je svoje bogate dušne zaklade in svojo vgodnišo prihodnost žrtvoval za novi razvoj svo-jega naroda. Nenavadne dušne zmožnosti in neomadežani politični značaj prezgodaj umrlega rodoljuba so odlikovali pokojnega; naj mu bude lahka zemlja slovenska.

Prosimo tiste gg. naročnike, kteri so le za pol leta naročeni, naj nam naznaniijo, ako še hočejo list prejemati, ker je z 12. štev. se 1. pol-letje steklo. — Za nove naročnike še imamo vse letošnje številke in po 1 fr. 30 kr. tudi še nekaj iztisov od lani.

Obseg: Odvetništvo (konéc). — Hudodelstvo težke telesne poškodbe (dalje). — Iz narodnega gospodarstva: Zamemba veljave za veljavo. — Posilne delalnice. — Je li silobran za varstvo telesne celote postavno dopuščen. — Povračilo stroškov kazenskega ravnanja. — Vstanovitev škode pri gozdnih tatvinah. — O deležnosti pri tatvini. — Razlastitev za napeljavo vode železnici potrebne je pripustljiva. — Prekoračenje uži-vanja sopošesti je motjenje posesti. — Kdo sme zборе volilcev za volit-vene pogovore sklicevati. — Odškodovanje za posekana drevesa na ob-činskem zemljišči. — Načrt novega reda za mero in vago. — Črtice.

Vredništvo „Pravnika“ in vrednikova odvetniška pisarna je na trgu sv. Jakoba št. 139 (v **Virantovi** hiši) 2. nadstropje.

Natisnil J. Rud. Milic v Ljubljani.

